

הסידות בפרשה

הרב יצחק שפירא

פרשת עקב

אכילה ושביעה

**כאשר האדם אוכל ומברך את ה', עליו לזכור שהוא תלוי בה',
וה' יכול להחיות אותו גם ללא אוכל, ומצד שני להודות לה' על
כך שהוא מחיה אותו דווקא על ידי אכילה ושביעה**

שלום לידידינו היקרים!

כאשר בני ישראל מתלוננים על המן, ה' כועס עליהם ואומר שהמן הוא "כזרע גד ועינו כעין הבדולח... והיה טעמו כטעם לשד השמן". והנה, בפרשתינו, משה רבינו בעצמו אומר שהמן הוא סוג של עינוי "ויענך וירעיבך, ויאכילך את המן אשר אכלו אבותיך". למה המן הוא עינוי, ולמה משה רבינו צריך לומר זאת על שפת הכניסה לארץ, לאחר ארבעים שנה שאוכלים מן?

בנוסף, פרשתינו מדברת על הצורך לזכור את ה' דווקא לאחר הכניסה לארץ וההצלחה הגשמית בה, וכחלק מהתיאור של הכניסה לארץ וההצלחה בה, כתוב שלאחר שהאדם אוכל ושבע עליו לברך. למה צריך בשביל זה להזכיר את המן שאותו לא יאכלו לאחר הכניסה לארץ?

עינוי לעומת שביעה

כאשר האדם תלוי במישהו אחר שיתן לו את האוכל, ואין לו 'פת בסלו', גם כאשר הוא אוכל מה שהוא צריך הוא נשאר רעב. כיוון שהוא לא יכול לדאוג לעצמו לאוכל, הוא לא מרגיש שהאוכל משביע אותו, והוא כל הזמן רעב ותלוי באחרים. לעומת זאת, כאשר יש לאדם 'פת בסלו', והוא יכול להרוויח את לחמו, הוא חש שבע. וכפי שאומרת הגמרא ביומא (ע"ד): על הפסוק "ויענך וירעיבך", "אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו". מי שאוכל ואין לו 'פת בסלו', אף על פי שהוא אוכל באותה כמות של מי שיש לו 'פת בסלו' - נשאר רעב ומעונה.

במדבר עם ישראל היה תלוי בה' לגמרי, ולא היה לו אוכל גשמי ומקום גשמי משלו. אבל בארץ ישראל ה' רוצה שעם ישראל יכין אוכל לעצמו ואז הוא לא רק יאכל, אלא יאכל וישבע.

לזכור שה' הוא הנותן את האוכל ואת השובע

בראשות הרב יצחק גינזבורג שליט"א

ה' רוצה שבארץ ישראל מצד אחד כל אחד יכין אוכל לעצמו, ויהיה לו 'פת בסלו', אבל מצד שני יזכור שה' הוא הנותן לו כח לעשות חיל. בפסוק "כי ה' הוא הנותן לך כח לעשות חיל" לא מדובר על מלחמה, אלא על הצלחה גשמית מופלגה. עם ישראל נכנס לארץ ישראל, ובונה בתים ונוטע כרמים, ו'פתו בסלו', ועליו לזכור שה' הוא הנותן לו את הכח לעשות את כל החיל הזה.

הדרך לזכור שה' הוא הנותן כח לעשות חיל היא לזכור את המן שאכלנו במדבר. במדבר לא בנינו בתים ולא נטענו כרמים, ואף על פי כן אכלנו והמשכנו לחיות, כי "לא על הלחם לבדו יחיה האדם, כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם". אמנם ה' רוצה שנאכל לשובע, ולכן הוא מכניס אותנו לארץ ישראל, ואומר שהאוכל תלוי בנו, אבל יחד עם זה הוא רוצה שנזכור שאנחנו תלויים בו, גם כאשר יש לנו 'פת בסלנו'. כשם שבמדבר קיבלנו את חיותינו מה', כך בארץ אנחנו מקבלים את הצלחה הגשמית והאוכל והשובע מה'.

לאכול בשביל לברך

כאשר האדם זוכר שהוא מקבל את האוכל והשובע מה', הוא מודה לה' גם על האוכל וגם על השובע. ה' היה יכול להחיות אותנו גם בלי להשביע אותנו, כשם שהוא האכיל אותנו במדבר. אבל המן הוא אוכל של מלאכים והוא לא משביע, וכאשר ה' מאכיל אותנו את המן הוא מתייחס אלינו כמו למלאכים שאין להם מציאות גשמית. בארץ ישראל ה' מתייחס גם למציאות הגשמית שלנו, ורוצה שנאכל וגם נשבע, ונודה לו גם על האוכל וגם על השובע "ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך".

כאשר האדם מודה לה' גם על האוכל וגם על השובע, וחש שה' רוצה ושמח גם בשובע שלו, האוכל והשובע נעשים אמצעי לקשר עם ה'. כלומר האדם קצת אוכל בשביל לברך. האדם מרגיש שהשובע גורם לו לשמוח בה' ששמח בו, ויכול לחוש שהשמחה הזו היא עיקר הסיבה שבשלה הוא אוכל. הוא אוכל על מנת לחוש את השמחה שה' שמח בו, ולהודות לה' על כך.

האדם יכול לחוש שאם הוא היה אוכל בלי להודות על כך לה' ולשמוח בכך שה' שמח בו - הוא היה פחות רוצה לאכול ופחות שמח באוכל. ניתן דוגמה: יש הבדל בין אדם שקונה לעצמו אוכל ואוכל אותו לבד, לאדם שאוכל ביחד עם חברים או משפחה. כאשר אדם אוכל עם חברים ומשפחה, הוא מרגיש שהאוכל הוא בעצם אמצעי למפגש ולשמחה שלו באחרים ושל האחרים בו. הוא לא מתמקד כל כך באוכל בפני עצמו, אלא בעיקר במפגש. כאשר אדם אוכל בצורה כזו, הוא שמח באוכל עצמו, וחש שהאוכל יוצר את השמחה ואת המפגש. לעומת זאת כאשר אדם אוכל לבד, הוא מתמקד באוכל, וחש שהאוכל מוריד אותו ומכביד עליו.

כך כאשר האדם מודה לה' על האוכל וחש שהאוכל הוא אמצעי לשמוח בשמחה של ה' בו, האוכל מרומם אותו, אבל אם האדם לא מודה לה' על האוכל, הוא אוכל לבד, ומתמקד באוכל, והאוכל לא נעשה כלי לשמחה בה'. כאשר האדם אוכל רק בשביל לאכול זה נקרא "שמנת עבית כשית", "ורם לבבך ושכחת את ה' אלקיך", כלומר שהאכילה והשביעה וההצלחה הגשמית מסתירות את ה'. לעומת זאת כאשר האדם אוכל וזה גורם לו לשמוח בה' ששמח בו, במקום שיתקיים "שמנת עבית כשית", מתקיים בו "וברכת את ה' אלקיך", "וזכרת את ה' אלקיך".

אלקיך כי הוא הנותן לך לעשות חיל". כלומר לא רק שהאוכל וההצלחה הגשמית לא מסתירים את ה', אלא להיפך, הם אלו שמגלים את ה' בעולם. כשם שבמשל של מפגש בין חברים או מפגש משפחתי האוכל גורם שיהיה מפגש ושמחה, כך ההודאה לה' על האוכל עושה שעל ידי האוכל יתגלה שם ה' בעולם.

שלושה שלבים בהודאה על המזון

אם כן, ניתן למנות כאן שלושה שלבים בהודאה של האדם לה' על האוכל, לפי סדר הפסוק "ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך": "ואכלת" - האדם מודה לה' על כך שנתן לו את האוכל, ועל כך שהוא מחיה אותו. "ושבעת" - האדם מודה לה' שהוא נותן לו אוכל בצורה של שביעה, ומתייחס גם למציאות הגשמית שלו. "וברכת את ה' אלקיך" - האדם חש שהאוכל יוצר קשר בינו לבין ה', ומביא אותו לשמחה בה' ששמח בו.

שלושת השלבים הללו הם בעצם שלושת הברכות הראשונות בברכת המזון: בברכת 'הזן' אנחנו מודים לה' על האוכל, אבל עוד לא על הארץ. כלומר אנחנו מודים לה' על עצם החיות שהוא מחיה אותנו, על האכילה שהוא מאכיל אותנו, אבל לא על השביעה שנמצאת בארץ ישראל ולא במדבר. ואכן חכמינו אומרים שעל המן במדבר בירכו רק את ברכת 'הזן' (ברכות מח, ב).

כפי שנכתב, כדי לזכור גם בארץ ישראל שה' "הוא הנותן לך כח לעשות חיל", על האדם לזכור שבמדבר לא היה לו בתים וכרמים ואף לא לחם, ואף על פי כן ה' החיה אותם. הזיכרון הזה יגרום לו לזכור שהוא תלוי בה', וה' יכול להחיות אותו איך שהוא רוצה. כך גם בברכת המזון הברכה הראשונה היא הזכירה שאנחנו תלויים בה', וה' יכול להחיות אותנו איך שהוא רוצה.

בברכה השניה אנחנו מודים לה' על הכניסה לארץ, ועל מזון שיוצא מהארץ דווקא, וכפי שחכמינו אומרים על חתימת הברכה "על הארץ ועל המזון" - שמברכים על "ארץ שמוציאה מזון". אנחנו מודים לה' על כך שהוא מתייחס גם למציאות הגשמית שלנו, "על בריתך שחתמת בבשרנו". לכן ברכת 'נודה לך' מנוסחת בלשון נוכח, "נודה לך", ולא בלשון נסתר כמו ברכת 'הזן', "הוא נותן לחם", כי אנחנו חשים שה' יורד אלינו ומתייחס גם למציאות הגשמית שלנו ושמח בה.

כאשר אנחנו מודים לה' על כך שהוא שמח בנו, אנחנו חשים שהשמחה שלנו בכך שה' שמח בנו היא עיקר העניין באכילה, וזה נקרא שה' שוכן בתוכינו. כנגד התחושה הזו אנחנו מברכים את ברכת 'בונה ירושלים', ומודים לה' על כך שהוא שוכן בתוכינו. השמחה שלנו בכך שה' שמח בנו גורמת שה' יתגלה בעולם, ולא יישאר בהיעלם.

שלושה שלבים באכילה

שלושת השלבים הללו בהודאה על האוכל הם בעצם כנגד שלושה שלבים באכילה עצמה: לפני האכילה האדם חש שהוא תלוי בה' שיתן לו אוכל, וגם לאחר האכילה הוא זוכר את

הרעב שהיה לו לפני האכילה, והוא תלוי בה' שיכול להחיות אותו גם ללא אוכל; תוך כדי האכילה האדם חש שה' נותן לו אוכל ממשי ורוצה שהוא יאכל וגם ישבע, כלומר שהוא יוכל לדאוג לעצמו ולהחיות את עצמו כביכול; לאחר האכילה האדם חש שהאוכל נותן לו כח ושמחה לעבוד את ה', והקשר עם ה' נעשה חזק יותר מכח האוכל שה' נתן לו.

שבת שלום!

בית 'עוד יוסף חי'

